

En ung församlings första bekymmer

Sollerön hade äntligen efter mycken strävan blivit egen SOPHIA MAGDALENA församling, och kyrktuppen kunde 1781 "vända stjerten åt Mora". Men dess förste kyrkoherde Johan Gustaf Wretlind hade det nog inte alla gånger så lätt med detta styvsinta släkte, som varit vant att ta rätten i egna händer, vilket bl a utmynnade i "hembränningsupproret" 1860—61.

Prosten Gösta Schmidt har i Sool-Öen 1982 återgivit vad som berättas om kyrkoherde Wretlind i *series pastorum* inskrivet i vår Karl XII:s bibel. Men även Arousenius har i sin "beskrivning över provinsen Dalarna" en kort skildring av hans korta prästbana:

Johan Gustaf Wretlind. Förut adjunkt i Riddarholms-församlingen och huspredikant hos riks-rådet greve Scheffer. Utnämnd pastor här 1776, tillträdde 1777. Måste vid ankomsten inkvarteras i en bondgård tills den under bygnad varande prestgården blef beboelig. Han tjänstgjorde endast i det gamla S:t Laurentii kapell, ty då den nya kyrkan 1781 öppnades för gudstjensten, var han redan både till kropps- och själskrafter så försvagad, att han måste uphöra med alla presterliga förrättningar. Han säges hafva i sin iråkade sinnesrubbing ridande begifvit sig upp och ned på den spiralgång, som för arbetarne var bygd kring kyrkan och tornet. I djupt elände dog han såsom ogift d. 24 April 1782.

Med den bakgrund Wretlind hade, med tjänst som huspredikant hos höga adelsmän och riksråd och i trakter, där torpar- och statarsystemet lärt folket underdånig lydnad under "Herrarna", dessutom på Sollerön inkvarterad i en vanlig simpel bondgård, hade han det inte lätt med Sold-karlarna — och kvinnorna — som allt sedan vikingatiden varit vana att vara sina egna herrar. Därom vittnar dessa protokollsutdrag från Sollerön som egen församling.

Sedan Hans Kongl Maj:sdts allernådigt . . . bifalla Sollerö Församlings Invånares underdåniga ansökning at blifva skilda ifrån Mora Pastorat och at under namnet Sophia Magdalena Församling utgöra ett särskilt Regalt Gjæld, samt Kongl Majit jämväl nådeligen förordnat mig, Adjunctii Ministerii vid Kongl. Ridderholms församlingen i Stockholm at vara samma nya församlings Kyrkoherde, fann jag Johan Gustaf Wretlind, efter mitt tillträde till detta pastorat, en ibland mina första skyldigheter vara, at formera ett Kyrkoråd, hvilket efter samråd med min församling kommer, till en början, at bestå af följande ledamöter, neml.

utom mig såsom Kyrkoherde och wälborne Herr Capitain Otto von Knorring — bägge sjelfskrefna

Nämndemannen och Kyrkovärden Bråmå Olof Jönsson.

Dannemannen Bus Per Persson i Bengtsarvet.

Dannemannen Bromå Anders Jönsson i Bengtsarvet.

Dannemannen Myr Per Larsson i Häradsarvet.

Dannemannen Håll Anders Andersson i Häradsarvet.

Fjärdingsmannen Sar Anders Andersson i Bodarna.

Dannemannen Tålla Jöns Jönsson i Bodarna.

Dannemannen Knuts Per Mårtensson i Bodarna.

Dannemannen Flint Anders Andersson i Gruddbo.

Dannemannen Ryss Per Jönsson i Gruddbo.

Dannemannen Suter Olof Jönsson i Rothagen.

Dannemannen Bugå Per Nilsson i Rothagen.

Dannemannen Dunder Nils Andersson i Rothagen.

Dannemannen Lafvas Olof Andersson i Utanmyra.

Dannemannen Kistnis Per Larsson i Utanmyra.

Dannemannen Mås Olof Larsson i Utanmyra.

Dannemannen Amus Olof Nilsson i Bengtsarvet.

År 1777

Enligt pålysning å Predikstolen samlades Kyrkorådet första gången den 17de Augusti 1777, då Församlingens Kyrkoherde, jag Johan Gustaf Wretlind förklarade anledningen till dess sammankallande vara den:

Att vid mitt första tillträde till detta Pastorat blef för mig af större delen af församlingens ledamöter anmäldt den missämja och oenighet

som i flera år härskat uti Jöns Olssons hus uti Gruddbo, förnämligast emellan hans Hustru Margeta Andersdotter, hvilken oenighet icke ahlenast i denna församling skolat förorsaka den största förargelse; utan ock uti alla nästgränsande socknar göra mycken upmärksamhet och vid hvilken det nådiga prästerskapet i Mohra visat den berömvärdaste nit: men ändå ingenting därmed uträttat, hwarför ock jag såsom församlingens första Pastor funnit mig föranlåten at låta saken komma uti behörig granskning, så mycket alfvarsammare, som församlingens ledamöter själfva påyrkat, at ett lika skyndsamt som godt slut uppå denna misshällighet, och till hvilket ändamål jag stämt Jöns Olssons hushåll inför Kyrkorådet, hvilket jag ock låtit sammankalla, och med mig härom i sakristian i dag, efter slutad Gudstjenst samråda men som jag straxt efter pålysningen hörde allmänheten dels med all slags åtlöje dels med missnöje af ett uprigtigt nit yttra sig, at nog kommer Olof fram, men ingen tager rätt uppå Marget, som varit vahn at slingra sig undan förrut, och får se huru det går med Olofs hustru, om hon kommer, ty hon lyder alltid modren åt, men ännu mera som Fjärdingsmannen Sar Anders Andersson, hvilken blifvit tillsagd, at kahla detta hushåll fram för Kyrkorådet, underrättade mig i morgons, at Olof väl vore framme, män at få qvinnfolken tillstädes vore en ren omöjlighet och jag fann saken vara af den beskaffenhet at intet dröjsmål tåldes jag anmodadt Kyrkorådet å predikstolen, at hos mig efter middagen sammanträda då jag omedelbart sjelf ville förmå de borteblefna personer at komma tillstädes äfvensom jag biträdde af någre Kyrkorådsledamöter rest till Björka fäbodas och der endast träffat Olofs hustru Marget Jönsdotter och dess fader ännu liggande sjuk, hvilken jag ockå förrut här på Öhn efter kallelsen besökt och med mågen förlikt, men modern Marget sades vara borta och ingen visste hvart hon tagit vägen, och sluteligen att jag således endast fått dottren med mig hem till Kyrkorådet, som nu var församladt hos mig och inför hvilket saken nu företogs; först frågades Fjärdingsmannen Sar Anders Andersson, om han efter ordres, tillsagt Marget och dess dotter att komma fram? hvarpå han svarade, at Han härvid beskedligen tillsagt dem därom men fått af Marget detta svar: ” Jag bryr mig hvarken om Prästen eller Kyrkoråd, jag har intet att göra med dem”. Frågades sedan Olofs hustru Margit Jönsdotter om hon hade något emot sin man? då hon svarade: ”Han har sagt varit klen” men ville icke yttra sig något mera. Vidare frågades Kyrkorådet

allmänt huru de ansågo denna saken? då nästan alla med en mun påstodo: at uti Jöns Olssons hus har ständigt varit trätor och ledsamheter innan mågen kom i huset. I synnerhet yttrade sig Ryss Per Jönsson uti Gruddbo, Kyrkorådsledamot samt granne och uppsyningsman den tiden Jöns och Marget först blefvo gifta: at han ganska ofta tillsagt Marget at lefva i sämja med sin man, som hon skolat hårdt hantera och en gång stött omkull honom, då ock Markus Nils Jönsson den tiden varit fjärdingsman och haft besvär af detta folket. Ryss Per Jönsson sade ock, at så länge Jöns var ensam i bolag med sina bröder var alt fridsamt: men sedan Han blef gift med Marget hördes nästan intet annat än trätor och buller, hvarföre och hela hushållet blifvit satt ifrån Herrans nattvard. Välborne Herr Capitain von Knorring yttrade sig för mig Wretlind: at det vore fel på på bägge sidor, dock bevisar det mycket at det varit oenighet och trätor i huset innan mågens ankomst.

Rulljugos Per Jonsson deras granne intygar huru han erfarit Margets hårdhet mot mågen, då hon velat slå honom med en käpp, men hvilket slag Per Jonsson fick uppbära, då Olof böjde sig undan, så att han blödde deraf. Frågades då, huru det varit med Olofs hustru och huru hon skikade sig med Mamman, då nästan alla vilja svara: det modren och dottren göra ett emot mågen; och att Hustrun alltid är beskedligare emot Olof, då modren är frånvarande, och yttrade sig märkeligen denna hustru sjelf: "Det är så med mig, jag är stadd emellan tvenne eldar. Frågades huru Olof wore beskaffad, svarades en Kyrkorådets ledamöter, dels at han vore icke insinuant, dels att han vore ända fram och något stel af sig; men vore likväl känd för en Redlig och trefven karl, så väl af de flästa på Ön, som af det Herr Ämbetsfolk, för hvilket han varit Hufvudman. Dess granne Rulljugos Jöns Jönsson berömde honom mycket för enighet och grannsämja, fast han inte kunde komma öfverens med sina kvinnfolk, men med dem kan ingen sämjas, sade han. Olofs hustru tillspordes om hon varit emot at få Olof till man, då hon svarade, at hon icke velat hafva honom; men at det så varit modrens vilja.

De närvarande Byamännerna Flint Anders Andersson och Rulljugos Anders Andersson hvilka om denna sak blifvit tillsporde straxt: svarade tillika med Kyrkorådet nu som förut på de föresatta frågor, ibland hvilka det ändteligen framställdes, om då ingen förlikning kunde träffas emellan de stridande, och svarades samfällt, at den icke kunde skje, ty

ofta förut har den föreslagits: då Mågen funnits därtill redobogen: men Svärmodren icke oftare, än något Ting varit å färde, eller det gällt alfvarer; men sådant har ändå icke haft länge bestånd, än faran varit förbi å Hennes sida. Ändtligen tyckte Kyrkorådet allmänt, at ingen vidare undersökning behöfdes i denna saken, utan påstodo alla, at det bästa vore skilja Olof och dess hustru ifrån svärfolket, och beslöts således efter allmänt påstående at:

Olof Andersson skulle tillika med sin Hustru Marget Jönsdotter lefva afskild ifrån deras Svärmoder och Moder Hustrun Marget Andersdotter och dess man Jöns Olosson, hvilken ehuru icke sjelfva uphovsmannen till denna oenighet, likväl deruti varit deltagande, och efter Mågens tillkomst i huset förenat sig med hustrun emot honom, och ifall Marget Jönsdotter icke skulle vilja följa mannen åt, och blifva hos honom, hon då med stockstraff beläggas.

Jag Wretlind bad härpå Olof och Marget dess Hustru taga hvarannan i hand och förlikas, som de ock gjorde och lofvade å ömse sidor at efterkomma kyrkorådets beslut.

Efter skedd pålysning samlades Kyrkorådet den 24 Augusti, då jag Wretlind berättade inför hela Kyrkorådet hurusom Marget Andersdotter, hvilken vid sista kyrkoråd icke varit tillstädes, kommit til mig i gård eftermiddagen och på tillfrågan hvarest hon varit, svarat: "till Fahlun at köpa Medicament åt sin sjuka man" men som jag af förra berättelsen nogsamnt kunde aftaga at hon brukat sådant till en protest at hålla sig undan; jag ock i samråd med några af församlingens äldsta funnit tjenligt setta henne i stocken; hvilket straff hon ock nu undergått, och inte visat någon agtning för kyrkorådet; at jag såsom förste pastor i församlingen nödvändigt måste statuera exempel på olydnad och föragt om någon ordning skall vinnas i denna nya församling och om kyrko-Råd skall bibehållas i sin helgd; at få mera Stånd på Marget härefter, som tillförne trott sig kunna undvika alla alfvarsamma förhör och undersökningar; och slutligen at jag såsom Primus Pastor funnit mig så mycket mera berättigad at låta henne detta straff undergå, som jag något förut inhändigat ett Bevis ifrån Mohra Prästerskap om hennes uppförande av följande innehåll:

/Avskrift/

”Uti Jöns Olssons hushåll på Sollerö har vid 12 års tid varit klagesmål öfver oenighet och tråtor förnämligast mellan dess hustru Marget Andersdotter och mågen Olof Andersson hvilka icke kunnat sämjas. Häröfver har af prästerskapet flera gånger både Kyrkorådet och vid husförhören varit undersökt, och befunnits uti Svärmodern Hustrun Marget synnas vara af nog hårdt och obilligt sinnelag emot sin måg, hvarför hon ock en gång i Kyrkoråd blifvit dömd till Stockstraff, men sedan icke kunnat tvinges till dess undergående. Hvid Häradstingsrätten hafva de ock varit, men ingenting udrättats utan dels genom obeständig förliknings ingående, dels ock genom andra undflykter har ingen wändning kunnat vinnas, men klagar Mågen at både Hans Svärfader och Svärmodern äro honom nog hårda; utan will skiljas vid dem, och få sin Hustru Marget Jönsdotter med sig, hvaremot båda Svärföräldrarna och hustrun äro; hans tanke är därför at hos höga Landshövdingeämbetet söka hög Rättvishandräckning och har i anseende därtill begärt Prästerskapets intygande, det man icke kunnat vägra, at härmed honom sådant, som det i sanning ärkänna.

Mohra 5 Augusti 1776

Christian J. Hyckert, in Mohra comminist

T.V. Past.

Samuel Gezelius, Adj. Egel, L. ”

Marget var nu tillika med Mågen och Dottren närvarande i Sakristian och stadsfästes nu skillnaden mellan Mågen Olof Andersson och dess Hustru Marget Jönsdotter å ena samt Svärmodern Marget Andersdotter å andra sidan och förmantes de at härefter hvar för sig lefva Christeligen, eljest skulle de undergå det straff de förtjente.

Efter laglig pålysning sammanträdde Kyrkorådet i 25 Januari 1778 då åfvanstående protokoller skulle justeras och frågades då ledamöterna om de hade något, at antingen ändra eller tillägga, då det svarades, at ingen ändring behöfvdes mera, än at man borde tillägga, hvad förut sagt blifvit; at både Deras hedervärda Prästerskap uti Mohra, så väl som uppsyningsmännen i all tid blifvit af Margets bråk utröttade. För öfrigt stadnade hela Kyrkorådet i den önskan; at Herran täcktes en gång befria dem ifrån detta ogräs, såsom det största hinder för vår församlings förkofring.

At dessa protokoller äro af oss rigtiga befunna, så at hvar och en vidkännes til pricka hvad anförda betyga vi med våra egenhändiga namns och bomärkens underskrift.

Johan Gustaf Wretlind
Pastor Loci

Bråmå Olof Jönsson
nämndeman och kyrkvärd

Åhr 1778 den 31 Maji hölls efter förut skedd pålysning Allmän Sock-enstämma uti Sophia Magdalena församling, närvarande Kyrkoherden Wretlind, länsman Eric Morell och samtliga allmogen, af kyrkoherden föreställes huru som det å predikstolen nyl uppläste reglemente för jorda . . . på det tydeligaste vittnade om Hans Kungl Majestäts landsfa-derliga omsorg och ömmaste omtanke för sina undersåtare, som uti alla till dess Sannskyldiga bästa ledande delar, alltid ligger öppen för allas ögon. I synnerhet borde man här i Församlingen, såsom belägen på en afskiljd ö hysa den underdånigsta vördnad för Hans Kongl. Majestäts Högvisa anstalter i detta ämnet, hälst förfarenheter tydeligen visat, huru i brist af en erfaren barnmorska, både Fader och Moder och foster kunna på en gång stundom förlorat. Länsmannen Morell upläste derpå Högvälborne Herr Baronen och Riddaren samt Landshöfdingen Ceder-ströms skrifvelse till Herr Kronobefallningsman Flygare uti samma mål af d. 23 Martii innevarande år, denna nya församling fant sig härav på ett dubbelt sätt bevekt, och yttrade sig at de så väl i detta som uti andra mål efterkomma sin Nådeligaste Konung vilja och högvisa anstalter. Och lofvade församlingen at framdeles draga någon försorg härom, oagtat deras svaga förmåga.

Sophia Magdalena let Supra
Johan Gustaf Wretlind

Bråmå Olof Jönsson
nämndeman

Sar Anders Andersson
fjärdingsman